

The School Institution in the Pre-university Education – User and Provider of Adult Education Unitatea școlară din învățământul preuniversitar – utilizator și formator de educație a adulților

Niculae CRISTEA
Ministerul Educației și Cercetării

Abstract

The author approaches the field of lifelong learning from the point of view of the objectives pursued through the professionalization of adults, and also through the institutional efforts of the educational institutions for their achievement: the appeal to human, material and financial resources, the structure of the curriculum, delivering the diplomas and competency certificates in the finalization process of different training programs. In accordance with these demands, the authors assess the opportunities and risks faced by the scholar unit as a user and provider of adult training services.

Rezumat

Autorul abordează domeniul educației permanente din perspectiva obiectivelor urmărite prin sistemul de profesionalizare a adulților, dar și răspunsurile instituționale ale unităților de învățământ pentru îndeplinirea acestora: apelul la resursele umane, materiale și financiare, structurarea curriculumului, eliberarea diplomelor și a certificatelor de competență la finalizarea diferitelor tipuri de programe de formare. În concordanță cu acestea, sunt identificate oportunitățile și riscurile pe care unitatea școlară trebuie să le ia în considerare ca utilizator și formator de educație a adulților.

Premise și obiective. Importantele mutații în viața social-economică, administrativă, politică și culturală post-decembristă, capacitatea de adaptare la schimbare, de integrare în noile structuri depinde, în mare măsură, de accesul fiecăruia la formare continuă, la programe de completare a nivelului inițial dobândit, de lărgire a domeniului de competențe, într-un cuvânt - la educație. Crearea dimensiunii europene solicită necesitatea unui învățământ bazat pe autonomii profesionale și management performant. Este nevoie de o reală descentralizare, susținută legislativ, care să confere unităților de învățământ autonomie financiară. Această autonomie se cuprinde în finanțarea globală și este fructul inițiativelor și proiectelor prezentate în programe/competiții/cursuri de către instituțiile școlare.

Privind din perspectiva funcționării unităților de învățământ ca sistem de servicii pentru comunitățile locale, în cadrul autonomiei instituționale a Inspectoratelor Școlare Județene, a unității școlare, se cere introducerea în oferta acestora, în planurile de activități, de programe concrete de educație a adulților, concepute și realizate în cooperare cu autoritățile locale și în raport cu necesitățile comunității. Din acest motiv, în perspectiva dezvoltării prioritare a resurselor umane, instituțiile de educație inițială sunt nevoite să preia unele din activitățile care, de obicei, sunt realizate prin structuri de educație permanentă. Principalele atuuri ale instituțiilor de învățământ în asumarea acestei nevoi urgente de formare continuă și educație a adulților se circumscriu unui personal competent, unui curriculum deja structurat, posibilității de a elibera diplome și certificate de competență profesională, recunoscute la nivel național și internațional.

Principalele obiective care urmează să fie realizate prin sistemul de educație profesionalizată a adulților sunt următoarele:

- asigurarea unui caracter sistematic și eficient acțiunilor desfășurate prin unitățile de învățământ preuniversitar;
- afirmarea școlii ca sistem de servicii către comunitate;
- realizarea unui parteneriat între școală, comunitatea locală și societatea civilă;
- orientarea ofertei educaționale atât către cerințele pieței muncii, cât și spre dezvoltarea socio-economică locală, integrată și durabilă;
- promovarea unor noi domenii ale educației permanente: educația pentru sănătate, educația civică, educația ecologică, educația pentru participare, educația pentru cetățenie, educația pentru viața privată, educația pentru munca de calitate;
- participarea la noua generație de programe europene și crearea progresivă a spațiului educativ european.

Adresabilitatea și atitudinea. În întocmirea și organizarea programelor, unitatea școlară va urmări realizarea cu precădere a acestora în coparteneriat sau consultantă, pe bază de contract și cu alte instituții abilitate: universități populare, case de cultură, centre zonale de educație a adulților, agenții județene de ocupare, ONG-uri, alte structuri sau instituții private și au ca adresabilitate:

-pregătirea profesională a adulților în sistemul formării profesionale inițiale și continue cât și a conversiei și reconversiei profesionale;

-pregătirea adulților în sistemul educației permanente precum tehnologia informației, limbile străine, educația economică și antreprenorială, educația pentru o cetățenie democratică, educația pentru sănătate, management, educația părinților și altele;

-completarea educației de bază (inclusiv alfabetizarea) a adulților care, din diferite motive, nu au finalizat învățământul obligatoriu.

Multă vreme capacitatea de învățare a adulților a fost subestimată. Cercetările recente în domeniu au demonstrat că, o dată cu înaintarea în vârstă, capacitatea de învățare nu se diminuează, ci se definește la alți parametri, ținând cont de factori ca motivația învățării și atitudinal/comportamental. Motivarea este foarte importantă pentru educația adulților, pentru că fără motivare nu există impuls și puterea de a rezista la învățare. Iată de ce formarea profesională continuă presupune, pe lângă instruirea asigurată în cadru organizat, și efortul propriu de auto perfecționare și autoeducație permanentă a individului. În această viziune, perfecționarea/diversificarea pregătirii profesionale poate fi privită ca un proces continuu, permanent care însoțește omul de-a lungul întregii vieți.

Tipuri principale de activități. Dintre programele care sunt parte componentă a politicii de educație permanentă prin sistemul educațional, se pot susține cinci tipuri principale de activități.

Programele referitoare la educația de bază a adulților prin educație recurentă sau compensatorie vizează diferitele tipuri de alfabetizări funcționale, solicitate îndeosebi de evoluția societății ca o "a doua șansă", pentru unele persoane dezavantajate. În acest scop, inspectoratele și unitățile școlare sunt autorizate să organizeze clase cu program de recuperare, cursuri de alfabetizare fără frecvență, școlarizarea la domiciliu a cursanților nedeplasabili, clase cu structură de învățământ special, cursuri comasate, clase speciale pentru rudari, învățământ la distanță. În ceea ce privește educația "celelalte două șanse", după identificarea grupurilor țintă, școlile profesionale și de ucenici oferă programe flexibile și modulare pentru ca beneficiarii, în paralel cu recuperarea a studiilor obligatorii, să poată obține și o calificare.

Programele de formare vocațională profesională, prin perfecționarea pregătirii profesionale și dobândirea unor noi calificări profesionale, pot fi realizate prin stagii de reconversie, stagii de prevenire pentru cei amenințați cu disponibilizarea, stagii de adaptare, stagii de promovare profesională, stagii de menținere și de perfecționare a cunoștințelor, stagii de consultanță și de asistență de specialitate.

Programele de socializare politică, educație civică pentru dobândirea competențelor și a atitudinilor necesare exercitării drepturilor și asumării responsabilităților social-politice ale fiecărui cetățean pot fi catalogate drept activități extracurriculare. Aceste programe utilizează forme diverse de educație, de la spectacole, cenecluri, editarea de publicații, excursii tematice, până la concerte educative, conferințe cu demonstrații, dezbateri sau seminarii pe o temă dată.

Programele referitoare la educarea, cultivarea aptitudinilor și a intereselor individuale ale cetățeanului pentru îndeplinirea unui rol social activ pot fi realizate prin întâlniri de lucru, stagii de formare, studii de caz, seminarii, elaborarea de programe și manuale, toate având drept scop implementarea acestor proiecte la nivelul unităților școlare.

Programele pentru pregătirea specialiștilor în domeniul educației adulților sunt de factură specială și urmăresc formarea formatorilor pentru educația permanentă. Având în vedere că educația adulților are un specific, care o diferențiază de cea de tip școlar, formatorii trebuie să parcurgă cursuri de andragogie și să participe la stagii de formare în domeniul educației permanente. Formatorii au un rol de mare răspundere în asigurarea educației adulților. Este de luat în seamă atitudinea lor în raport cu ceilalți actori ai educației, cu procesul de învățare în mod special, dar este mai important ceea ce se află în spatele acestei atitudini: înțelegerea exactă a problematicii specifice educației adulților, atitudinea față de situațiile particulare de învățare, adecvarea didactico-metodică la exigențele vârstei adulte și, nu în ultimul rând, o temeinică pregătire științifică.

Resurse umane, materiale și financiare. Resursele umane specializate/atestate și implicate în educația permanentă se regăsesc în calitate de formatori sau distribuitori, de beneficiari sau parteneri care participă la procesele de formare. Formatorii trebuie să fie selectați cu atenție din personalul școlii, ținându-se cont de experiența profesional-științifică și de rezultatele relevante obținute anterior. În activitatea de formare continuă pot și trebuie implicați specialiștii Casei corpului didactic, Centrului de asistență psihopedagogică, Inspectoratului școlar. Potențialii beneficiari ai cursului de educație permanentă se recrutează cu prioritate dintre șomerii, femeile care revin în viața socială, soldații care efectuează stagiul militar, adulții din mediul penitenciar, tinerii fără o calificare de bază, imigranții, tinerii reveniți în țară, oamenii de vârstă a treia, locuitorii satelor, grupurile vulnerabile și cele cu nevoi speciale, lucrătorii afectați de schimbările tehnologice și cei din zonele cu forță de muncă excedentară.

Resursele materiale se referă la infrastructura logistică (spații de instruire, laboratoare, cabinete, echipamente, suporturi de curs) și la capacitatea acestora de a fi compatibilă cu obiectivele cursurilor și numărul beneficiarilor. Programele/cursurile de educație a adulților pot îmbrăca diferite forme, ca module, cursuri sau programe de formare prin învățământul de zi, seral, cu frecvență redusă, prin forme de educație deschisă și la distanță. Forma de organizare, durata programelor/cursurilor, criteriile de acces la acestea, conținutul lor se stabilesc de către conducerea unităților de învățământ și de casele corpului didactic și se aprobă de Inspectoratul școlar sau, după caz, de Ministerul Educației și Cercetării.

Resursele financiare necesare activităților de educație continuă se constituie din alocații de la bugetele de stat și locale, contribuții ale participanților, ale organizațiilor patronale și sindicale, din Fondul național al formării profesionale, din Fondul pentru plata ajutorului de șomaj, din fonduri externe cu această destinație și din alte surse. Finanțarea programelor de educație a adulților se poate face în modalități diferite, în funcție de grupurile țintă și de priorități. Fondurile obținute din activitatea de educație a adulților se constituie și se folosesc ca venituri proprii, în conformitate cu prevederile Legii 84/1995, republicată. În situația programelor bugetare, grupele și clasele de studiu se dimensionează conform legii. În situația programelor realizate prin venituri extrabugetare, grupele și clasele de studiu se stabilesc de către consiliile de administrație ale școlilor, liceelor și Casa corpului didactic și se aprobă de către Inspectoratul școlar.

Școala-promotoarea renașterii spirituale și morale a societății românești. Documentele românești privind integrarea europeană, documentele de lucru ale unor reuniuni naționale sau internaționale, ca și lucrările actualei Conferințe internaționale de la Iași pot aduce o serie de lămuriri, clarificări și pot conduce la concluzii necesare pentru dezvoltarea conceptului instituțional privind necesitatea educativă a începutului de mileniu. Vechiul "raționament" potrivit căruia economicul determină culturalul și spiritualul se cere revizuit și schimbat. În realitate, într-o societate avansată, forța educației și cultura reprezintă elemente esențiale, care determină progresul material al societății. Este clar că educația adulților se constituie ca principala forță de progres în societatea și lumea contemporană și prin urmare, criza din societatea românească contemporană nu poate fi depășită numai prin soluții economice și reforme administrative, ci și prin căutarea unor soluții și răspunsuri de ordin cultural și educațional. Doar prin educație și prin cultură ne putem angaja pe drumul spre democrație, înțelegere și cooperare. Iată de ce ideile, conceptele și înțelegerea educației se cer în mod fundamental schimbate și inovate. Din această perspectivă, educația devine procesul de transmitere, modelare și "reconstrucție" a experiențelor sociale, a mentalităților, obiceiurilor și valorilor care formează omul și societatea umană.

Educația generației tinere și educația generației adulte se cer reunite în cadrul aceluiași proces de reformă globală a școlii și a educației. Instituțiile și structurile de educație permanentă, care au fost neglijate în ultima vreme, reclamă o nouă asistență din partea statului și administrației locale și o nouă politică educațională și culturală pentru a oferi o paradigmă integratoare prin comunicare reală, prin cunoaștere reciprocă, învățare interculturală și acces la valorile spirituale. Educația adulților este o cale de integrare europeană și un concept cheie pentru acest mileniu, este un proces dinamic de formare a unor structuri și competențe de integrare la nivelul societății civile.

Oportunități și riscuri în procesul de educație a adulților. La nivel local, județean și național este imperios necesar a se constitui baze de date care vor conține informații relevante despre piața muncii, analiza de nevoi în domeniul formării profesionale, politicile și strategiile de formare continuă și de educație a adulților prin unitățile de învățământ. Un punct nodal al acestei problematice îl constituie evaluarea și certificarea competențelor.

Întrucât fiecare școală își are identitatea sa, propriul său parcurs de dezvoltare, opțiuni manageriale și curriculare, am ajuns la concluzia că inițiatorii sunt nevoiți să răspundă la o serie de întrebări, în momentul în care se decid să devină furnizori de formare și/sau educație a adulților:

1. *Cum se poate realiza autorizarea ca furnizor de formare sau certificarea competențelor în lipsa unui sistem legislativ unitar și coerent?*

2. *Cum poate atrage școala cursanți de vârstă a doua, minoritari sau femei, mai ales către domenii mai puțin populate, dar necesare pieței muncii?*

3. *De ce numărul absolvenților este de multe ori mai mare decât numărul locurilor de muncă disponibile? Este aceasta o trăsătură economică sau educațională?*

4. *Cum își evaluează școala propriile performanțe în satisfacerea aspirațiilor de angajare a absolvenților având în vedere solicitările reduse ale pieței muncii?*

5. *Ce informații are școala despre piața muncii? Sunt ele adecvate și actuale?*

6. *Cum se poate realiza o colaborare mai directă cu economia, viața culturală și socială pentru ca deprinderile absolvenților să fie centrate pe competențe și atitudini?*

7. *Cum se poate adapta școala cererilor crescânde de educație continuă, mai ales pentru aceia care nu au studii de nivel obligatoriu?*

8. *Cum își combină școala cursurile tradiționale cu frecvență cu cele fără frecvență, modulare și de învățare la distanță?*

9. *Care raportări sunt mai relevante pentru dinamica pieței muncii, cele la piața locală, zonală sau națională?*

10. *Cum răspunde școala necesității crescânde de cooperare națională, regională sau internațională? Se poate derula această cooperare prin legături directe?*

11. *Cum își poate planifica școala dezvoltarea pe termen lung, în condițiile constrângerilor de natură legislativă, materială și financiară?*

Răspunzând fie și sumar la aceste întrebări se deduc numeroase riscuri pentru demararea unor programe de educație a adulților, care se circumscriu restricțiilor legislative sau financiare, dotărilor precare ale unor școli, greutăți în atingerea standardelor ocupaționale, lipsa reală a unei diagnoze exacte despre necesități pe piața muncii, dezinteresul manifestat de comunitate.

Concluzionând, rezultă că oportunitățile etapei următoare, de care trebuie să țină seama unitatea școlară - ca utilizator și formator de educație a adulților, sunt: atragerea unor noi surse de finanțare, o mai bună organizare pentru formare continuă, mai multă preocupare pentru imagine și mediatizare, precum și inițierea unor activități care să faciliteze comunicarea și transparența între mediul școlar și comunitate.